

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Synopsis Annalium Societatis Jesu In Lusitania

Francus, Antonius

Augustæ-Vindellicorum, M. DCC XXVI.

Annus 1649. Soc. 110.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72313](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72313)

15. Garcia Guipacus Rex Congi Lusitanis & nostris infensissimus, capta Loandæ nuntio, & mutatis rebus, timere cœpit meritas poenas. Præfectus enim, Rege Dongano fidsissimo Lusitanis vocato cum suis, bellum indixit Congensi regno. Ne bellum vastaret ejus ditionis populos, sine mora alium, atque alium Legatum ad Præfectum misit, pacem orans. Enixissimè rogavit P. Dominicum Cardozum, onus fumeret adeundi, ac placandi Præfectum. Sciebat enim Societatis homines non curare illatas injurias. Concessa est pax ea sub conditione, ut insula urbi proxima in posterum foret ditionis Regum Lusitaniæ: redderet Lusitanis mancipia, quæ in ipsius regnum etiam eo invitante transfugerant.

16. Missas litteras à Rege Joanne IV. ad Congi Regem tulit jussu Præfecti P. Antonius Coutus, magno apparatu à Rege exceptus; se reputavit felicem, quòd tanto honore ab Joanne afficeretur. P. Antonius substitit in eo Collegio, ubi duo incolæ numerabantur.

Annus 1649. Soc. II.

I.

Visitator, & alii in Angolâ itinere capiuntur à piratis.

R ecepto Angolano Collegio, misit Provincialis novos incolas, quatuor sacerdotum, Visitatorem & Rectorem Emmanuelem Marium, Franciscum Cabralium, Petrum Coëlium, & Vincentium Paivam; tres coadjutores, Mathiam Soufam, Emmanuelem Fernandium, & Antonium Ferreiram. Conscensâ nave pratoriâ de sacramento vocatâ, sublati anchoris in altum proveci sunt 17. Junii, aliis navibus concomitantibus, quæ paulatim aliò direxere proram.

2. Multa fuerunt, quæ ab initio vectorum animis ingersere occultum metum alicujus infortunii. Dux navis vecors, tenax sententiæ suæ, quocunque res caderent. Gubernator, qui jam Indiam adiverat, tanquam vellet emendare pristinos ejus navigationis moderatores, à communi via deflexit. Ut iter sit faustius, solent ejus viæ gnari ad trigessimum gradum post æquatorem versus Promontorium bonæ spei cursum intendere: deinde versis prorsus descendunt ad gradum octavum, ubi est Angola. Non acquiescens Gubernator salubri consilio, superato æquatore, quin prædictos ad gradum accederet, in Angolam dirigit proram.

3. Haud multò post inducit navem in torrentem Zairi fluminis, qui violentus magnâ aquarum mole subit mare, intra quod per triginta leucas dulces conservat aquas, nec ejus torrens superatur, nisi acres venti compleant vela. Multus hic navigantibus labor fuit: passim jactæ anchoræ, sublata passim. Tandem post multos dies vicere moras ab flumine injectas.

4. Vigesima secundâ Octobris conspecti sunt duo myoparones Batavi. Nihil motus est iners Præfectus. Navis vehebat centum & septuaginta homines: abundabat armis, & nitrato pulvere. Batavus appropinquans displodit omnia tormenta; tria duntaxat è triginta Lusitanus Præfectus. Batavus navem impetit, ac sine multo certamine expugnat cum alia pari magnitudine illius focia. Stupuit pirata, vix credens fecisse, quæ fecerat.

5. Verùm DEUS justus Judex punire voluit impios: nam ibant naves onustæ criminosis ex carcere ad remos detractis. Eos ad poenitentiam exhortari, erat surdis canere; adeò in suis vitiis obdurerant. Illud animos Patrum perculit, quòd Crucifixi simulacrum è collo nostri Emmanuelis Ferreiræ pendulum, revulsam cruce in foros concidit. Casum reputans, in cruce reposuit firmatum clavis, sed denuo delabatur, omen secuti postea infortunii.

Occiditur P. Vincentius Paiva.

6. Multa strages facta primo impetu per navis foros. Cum res esset mitior, & P. Vincentius de Paiva è Præfecti conclavi, quòd se receperat, exiret, hareticus nostro indutum habitu videns transfixit pilo. Deinde cadentem alius calcem projecit ad tormenti carrum; ibi vir piissimus, & à focis vocatus Martyr, animam effla-

efflavit. Illud contigit admirandum, quòd Vincentii cadaver in undas coniectum, sit visum flexis genibus, & manibus in Cœlum levatis instar precantis DEUM super undas ferri. Urbs Portus illi patria: præter alias virtutes humilitate conspicuus.

7. Quæ sint capti in navibus perpepsi, quæ jam expositi, & quanto labore nostri Loandam pervenerint, longiorem postulat narrationem, quæ mei instituti non est. Illud non tacendum, quòd in itinere multos mortales sacro fonte abluerint, quorum bono prælusere tot labores.

8. Defunctio Romæ nonâ die Junii P. Generali Vicentio Carrafa heroë virtutis raræ, habitus Provinciæ Conventus Ulyssipone in Domo Professæ. Præfuit P. Petrus Rochia Provincialis, quem Romam ire Rex vetuit, quòd noluisset nominare, ut Rex petiit, pro Transtaganis Collegiis Visitatorem. Electi sunt ad suffragandum in comitiis universæ Societatis Ludovicus Brandanus Doctor Theologus, Franciscus Tavora, & Bernardinus Sampayus. Hæc fuit nona Congregatio Generalis indicta à P. Florentio Montmorancio Vicario Generali. Celebrata est mense Decembri, cum nondum Romæ essent PP. Lusitani. Idcirco distulerunt electionem Assistentis Lusitaniæ in eorum adventum. Renunciatus est Generalis P. Franciscus Picolominus Provinciæ Romanæ: Ludovicus Brandanus Lusitaniæ Assistens.

Comitia post mortem P. Generalis Carrafe.

9. Eodem mense Decembri Eborensis Academia apparatu prorsus regali persolvit iusta Infanti Eduardo Regis fratri, qui proximo Septembri post arctam custodiam in arce Mediolanensi toleratam inter catenas obivit. Factum solemne sacrum à Rectore nostro, qui totam regit Academiam. Habita funebris oratio ab Professore sacræ scripturæ. Inanis tumultus in altum sublatas, & parietes templi poematis omnis generis ornat. Quæ omnia Regi, & Principi Theodosio oblata sunt à quodam de nostris misso. Uterque gratias habuit Academia.

Eboræ Eduardi Infantis exequiæ.

10. Ex Congenti Collegiolo ad perennaturæ vitæ regionem evocatus est P. Michael Alphonsus, natus Arrayoli in diœcesi Eborensi. Multis annis strenuè laboravit in ea Congi missione. Ibi inter innumeras rerum varietates æquo semper animo, habitus velut communis omnium parens. Decimâ octavâ Aprilis solutus corpore tam quietè, ut potiùs dormiens, quàm mortuus apparet: vultus primùm fuit rubicundus, dein persimilis alabastræ. Mores illi innocentes, antiqua bonitas.

Moritur P. Michael Alphonsus.

11. Eborâ ad Patres nostros transmisit 7. Octobris P. Gasparem Pirium Brigantinum. Fuit è melioribus sui temporis concionatoribus. Postremis annis caligante visu frequentes habebat exhortationes ad sanctimoniales. Rogabat etiam Superiores, darent aliquem focium, qui sibi legeret conciones jam aliàs dictas, ut reficant memoriam posset cæteros in pulpito juvare, & populum ad virtutes incendere.

P. Gaspar Pirius.

12. Alterum P. Gasparem Macedo Alcobassensem, ad moderandas scientiarum cathedras, & ad sacras conciones peragendas inter præcipuos suæ ætatis nomen promeruit. Amabat plurimùm labores pro DEI gloria. Missionem habens Cetobricæ, erexit sodalitatem S. Francisci Xaverii, in cujus Albo primus ipse conscriptus est. Id contigit, antequam Societas illic conderet Collegium. Omnes Academici doluerunt tanti Doctoris immaturam mortem.

P. Gaspar Macedo.

13. Hos duos bini alii in eodem Collegio consequuntur. P. Didacus Luisius 15. Martii. In Eborensi Academia tradiderat Theologiam ac nactus fuerat Doctoris insignia. Ortus Alpalam diœcesis Portalegrensis. Vir magnâ sapientiâ, & incorruptis moribus. Joannes Rex nominaverat Episcopum Japonensem. Antonius Gonsalvius 25. Decembris, quâ die Deus in terris ortus, de vivis abiit. Ibidem non paucis annis docuerat scientias morales. Ultimâ ætate amisit usum mentis. Id notatum est, quòd nec in eo statu verbum pronuntiârit minùs decorum. Aiebant omnes, non posse non placere DEO hominem, qui vel amens nihil fecerit, aut dixerit absolum suæ professioni.

P. Didacus Luisius.

Antonius Franco.

P p

14. Do-

P. Joannes
Soufa,

P. Didacus
Lopius.

P. Andr. Go-
meſius,

P. Antonius
Lemius.

P. Andr. Fer-
nandus no-
minatur Con-
feſſarius Prin-
cipis Theodo-
ſi, & Epifco-
pus Japonen-
ſis.

Initium vale-
tudinarii Ebo-
renſis.

Sodalitates
erectæ.

Datur aquæ
vena.

Profeſſi ad
Indiam.

Ad Mazago-
niam.

Miſſio Cea.

14. Domus Profeſſa Ulyſſiponenſis tres ſacerdotes utiles & magnæ authoritatis miſit ad quietem perpetuam. Secundâ Auguſti P. Joannes Soufa præceſſit, frater Balii Leſſenſis, Portuenſis Collegii Coadjutoris. Cum nobilitate primaria conjunxit profundam demiffionem, quæ baſis eſt cæterarum virtutum. Decimâ Auguſti ſecutus P. Doctör Didacus Lopius Bringalenſis. Tradidit Eboræ Theologiam non vulgari nomine, egit Cancellarium ejusdem Academiae. Typis excudit Harmoniam divinæ Scripturæ. Tertius Andreas Gomeſius Conimbricenſis 14. Octobris eximius Concionator.

15. Conimbricæ Cælo dedimus P. Antonium Lemium Portuenſem. Piè nutritus eſt ſub diſciplina avunculi ſacerdotis, qui vix extra ſuum conſpectum evagari admittebat. Studens Latinitati oſtendit felix, & acre ingenium. Audivit ſcholasticos, qui vellent eſſe Religioſi, intra anni periodum voti fieri compotes, ſi recitent horas B. Virginis. Sine mora illas cœpit recitare. Nec defuit Virgo clienti ſuo. Nondum annus abiverat, cùm admiffus ad Societatem. Religioſa vita illi erat ſuaviſſima. Biennio finito Ulyſſipone ſtudiorum cauſâ migravit Conimbricam. Mirè afficiebatur B. Aloyſio, cujus legendo vitam curabat in ſuos transferre mores, quidquid in Gonzagæ virtutibus ſuſpexit. Cùm intuerentur externi ad ſcholas euntem, dicebant invicem: ſolum videre hunc Patrem generat intuentium animis virtutis amorem. Factus ſacerdos diebus feſtis excurrebat per pagos urbi vicinos ſacram explicando catecheſim, dein ſedens audiebat conſistentes. Si quis invitaret ad prandium, non comparuit, ſed noctu domi noſtræ cœnabat. Malum nullo remedio extingendum hauſit ab ægroto in carcere, poſuitque pro fratre animam 9. Auguſti, relicta apud ſocios ſingulari virtutis Aloyſianæ opinione.

16. Mortuo, ut paulò antè memoravi, P. Didaco Luiſio designato Japonenſi Epifcopo, ad eandem infulam nominavit Rex noſtrum Andream Fernandium, Theologiæ Profeſſorem in Eborenſi Academia, virum omnibus magnis rebus agendis parem. Conceſſit Ulyſſiponem acturus Sereniſſimo Regi gratias, & explicaturus, quo voto impediretur, quò minùs eam acceptaret dignitatem. Mirùm Regi placuit virtus, gravitas, & maturæ mentis prudentia, quam Rex vir profundi judicii reperit in Andrea. Tùm ſubridens, inquit, *noli turbari, tua Japonia erit in Luſitania*. Vix explicari poteſt, quantum Princeps Theodoſius ſit gaviſus Andream conſpectu. Credidit majorem famâ, quæ de illius dotibus volitabat. Confeſſarium Principis eum Rex elegit, ac poſtea ſuum. Nec, dum vixit, alterius magis eſt uſus conſilio, quàm P. Andream. Natus fuerat Vianæ in dioceſi Eborenſi.

17. Crevit Eborenſis Collegii ædificium incepto valetudinario P. Franciſcus Cabralius Collegii Rector 13. Junii divo Antonio dicatâ jecit primum lapidem: erat quadratum marmor, his verbis incifis: *Ecce, quem amas, inſtituitur*. In Elvenſis Collegii templo inſtitutæ ſodalitates, annunciatae Virginis pro ſcholasticis; & S. Franciſci Xaverii: hujus author fuit Antonius Mellius Caſtrius plurimis beneficiis à Divo affectus. Eidem Collegio conceſſere cives aquæ venam derivatam ex publico urbis aquæductu. Donationem munivit ſuis litteris Rex erga id Collegium benevolentiffimus.

18. Tres ſacerdotes ſuppeticas tulere Indis. Inter eos Antonius Franciſcus Cardimius, qui venerat Procurator, quanquam ætate, & affecto corpore gravatus, accedente inſuper facultate, ut in Luſitania ad finem vitæ ſubiſteret, noluit, ne ſuo exemplo alios ab eo itinere retardaret. Comites habuit Antonium Franciſcum, & Joannem Cardozum. Naufragium paſſi ſunt; at ſoſpites ad littus non longè à Moſambiquo emere. In Mazagoniam Antonius Mellius, & Emmanuel Riberius ſacerdotes ad milites in ſpiritu juvandos navigarunt.

19. Ceam oppidum in dioceſi Conimbricenſi excoluit ſacris ſermonibus P. Joſephus Figueiredus cum alio de noſtris. Inter alia pietatis incitamenta unum fuit omnibus acceptiſſimum, videlicet Conceptionis immaculatæ B. V.

B. V. juramentum: id ab omnibus magnâ factum solemnitate, præviâ missâ, & concione. Adfuerunt oppidanæ cohortes, quæ repetitis sclopetorum displosionibus auxere communem lætitiâ. Addita supplicatio multis Divorum ferculis permista. Etiam agitatum est de condenda Sodalitate Conceptionis.

Annus 1650. Soc. III.

I.

Superiore anno vulgari cœperat in Algarbiis pestilentia contagium, hoc anno Pestis in Al- continuavit numerosâ strage editâ. Vis major incubuit Urbi Farenâ, ubi garbiis. Societas habet Collegium. Octo erant incolæ, quinque sacerdotes, & tres rei temporalis adjuutores. Post incensam lue Taviram, & quo tempore ardebant Lagos, & Sylvia, flamma corripuit Farum, & latè omnia terrore complevit. Prælusere tanto malo non dubia signa Justitiæ divinæ scelerum ultrix. Fuit, qui noctu sibi oblatum dixerit Christum sub rubicunda umbella circumferri per urbis compita manentem sanguine, ceu feriretur flagris; qui comitabantur, ibant nudatis ensibus in altum levatis, populus sequebatur veste pullâ indutus; plures viris erant fœminæ: quarum postea perivit major numerus. Sonuit altâ nocte per plateas tintinnabulum domûs dictæ à Misericordia, quo denuntiari solent defunctorum obitus. Tribuerunt aliqui pestis originem cetero miræ magnitudinis, qui mari ejectus putruit, donec æstus iterum in mare refoberet.

2. Verùm his in incerto relictis, ubi cumulatis funeribus vagari licentiùs incepit lues, devoverunt se nostri salvandis corporibus, & animis. Ne simul perirent, aliqui sunt missi in villam, inde ituri miseris auxilio, quocunque vocarentur. In Collegio substituere P. Emmanuel Fernandius, qui postea fuit à confessionibus Regi Petro secundo; Andreas Moura Vice-Rector, & coadjutores aliqui. Illi remedium & solamen urbis, sive die, sive nocte, quacunq; horâ pullatum ostii tintinnabulum ad vocandum Confessarium, præsto erant. Domos fidenter intrabant, nullo mortis genere deterriti. Par fuit prodigio peste non infici. Solus P. Fernandius contactus est brachio: sine mora signavit novies signo S. Crucis horridum tumorem, recitatâ toties Angelicâ salutatione, in honorem novem mensium, quibus Virgo Deipara Christum gessit in utero. Hoc uno remedio tumor evanuit. Eodem usi plures ab Emmanuele edocti sine aliis medicamentis mirabiliter sanantur.

3. Etsi Collegium tenui est reditu, pro viribus suis non pepercit sumptui ad succurrendum egenis, unum illis refugium. Parochi metu pestis oves suas deseruerunt. Unus quispiam se jaçtabat duorum duntaxat confessiones excepisse; vocatus ad alios ire recusavit: hic in poenam tam vecordis jaçtantiæ, malo percussus, sine confessione obiit. Chirurgus natione Gallus Calvinista, adolecens, si hæresim excludas, honestis moribus, egenis favens, peste infectis assiduus, lethaler malo correptus, decubuit moriturus. Accurrit P. Fernandius, & instillat monita salubria: si hæresim abominetur, ipsi patere salutis viam. Convictâ solidis rationibus mente detestatur errores suos, amplectitur orthodoxam religionem: nec multo post magno suo, & omnium solatio è vivis discessit.

4. Antonius Vafæus Coadjutor Patris socius chirurgum amplectitur. Exi- Moritur peste stimatum est, ex eo contactu ipsi perniciosam hæsisse tabem: nam cœperunt illa, Antonius Vafæus. quibus explicatur, eminere signa, oculi sanguinei, dolor acutus in inguine, dorsum noxio fluxu gravatissimum, torpor brachiorum. Ne Collegium inficeret, in semotam domum vehitur; ibi vincente malo remedia animam ad mortem sanctissimè comparatam placidissimè effudit 16. Januarii. Hâc unicâ de nostris victimâ iram Numinis placavimus. Omitto referre parta per nostros pro DEI gloria, & animarum bono plurima. Una vox omnium erat, se morituros instar animantium brutorum, nisi fuissent Societatis homines. Bene precabantur Fer-

Antonius Franco.

P p 2

nando